

پوشگاه مردم‌آزمایی و خدمات فرهنگی
مطبوعات و ...

- باز چاپ مجله‌های دیریاب / ایرج افشار
- ۱۰ نو یافته عهد قاجار / سیدفرید قاسمی
- نخستین روایت الکترونیک تاریخ مطبوعات ایران

عبدالکریم جریده‌دار مدیر انتشارات اساطیر در اقدامی ارزشمند دوره نشریات نامه فرهنگستان، فرهنگ نو و تقدیم را تجدید چاپ کرده است. انتشار این مجموعه قرار است ادامه پیدا کند و کلاً زیر نظر: ایرج افشار - علی‌اشرف صادقی - کامران فانی - سیدفرید قاسمی و جمشید کیان خواهد بود. یادداشتی از ایرج افشار در ابتدای این مجموعه آمده است که برای معرفی عیناً نقل می‌کنیم:

انتشارات اساطیر بر آن شده است که برخی از مجله‌های ارزشمند جدی پیشین را که به زبان فارسی به چاپ رسیده و اکنون دیرپاب، بل نایاب شده‌اند و دسترسی به دوره‌های کامل هر یک از آنها حتی در مجموعه کتابخانه‌های عمومی و گنجینه‌های خصوصی دشوار شده است، در سلسله‌ای به نام «گنجینه نشریات ادواری فارسی» انتشار دهد.

بازچاپ بعضی از اهم نشریات ادواری در قلمرو خاورشناسی از چهل سال پیش گسترش یافت و مؤسسه معتبر «کراوس» مجله‌های پژوهشی بسیار ارزشمندی که تعداد سالهای انتشار بعضی از آنها از یکصد و چهل پنجاه جلد در گذشته، همچون مجله‌های انجمن شرقشناسی آلمان، ژورنال آسیاتیک، انجمن پادشاهی آسیایی و... را تجدید چاپ کرد و از این راه کتابخانه‌هایی که دوره‌های آن نشریات را نداشتند، توانستند آنها را بخرند و با داشتن دوره کامل آنها به مراجعان دلبسته پژوهش کمک برسانند.

پنجاه سال پیش که اندیشه گردآوری «فهرست مقالات فارسی» برایم پیش آمد دشواری بزرگ آن بود که دوره مجله‌ها در دسترس نبود، و هیچ یک از کتابخانه‌های معتبر و نامی آن روزگار (مجلس، ملی، ملک، دانشکده‌های حقوق و ادبیات، آستان قدس، تربیت تبریز) دوره کامل مجله‌ها را نداشتند. از مجله‌ها اغلب چند شماره به تفاریق در اختیارشان بود و آن هم از آنها که شهرتی بیشتر یافته بودند.

نامه فرهستان

فرهستان نو

براهتمام

عبدالکریم حسیب‌زاده‌دار

براهتمام

عبدالکریم حسیب‌زاده‌دار

ناچار برای کاری که در پیش گرفته شد نخست به گردآوری دوره‌های مجله‌های پیشین یا تکمیل نقایص - آنچه در کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران وجود نداشت - پرداخته شد و از مرحوم محمد رضانی صاحب کلاله خاور (و پیش از آن کتابفروشی شرق) شماره‌هایی که مکرر داشت، خریداری می‌شد. ایشان از کسانی بود که توجهی جامع و کاملاً فرهنگی و پژوهشگرانه در این باره داشت. او کوشیده بود که دوره‌های نسبتاً کاملی از مجلات و جراید را گرد آورد و همان مجموعه‌ای است که پس از درگذشت او برای کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران خریداری شد. جز آن هر کجا شماره‌هایی از مجله‌های جدی و متین پیشین را می‌یافت برای روز مبادا و فروختن به کسانی که خریدار شماره‌های ناقص می‌بودند، می‌خرید و در انبار خود نگاه‌داری می‌کرد. نیک دریافته بود که مجله‌ها را باید نگاهبانی کرد.

در آن روزگاران، نه کتابخانه‌ها و نه دانشمندان عنایتی چنان که در خور باشد نسبت به «مجله» نداشتند (چه رسد به روزنامه). غالباً «مطبوعات» را دیدنی و دور انداختنی می‌دانستند، نه نگاه داشتنی برای آنانی که روزی ممکن است بخواهند مطلبی را در چنان نشریه‌ای بیابند. چون مجله‌ها معمولاً تجلید نمی‌شد طبعاً شماره‌ها از هم جدا می‌افتاد و غالباً «گم و گور» می‌شد. باری با گردآوری مجموعه‌ای نسبتاً «جمع و جور» از اهم مجله‌های پیشین امکان بررسی و برگیری اطلاعات مربوط به مقاله‌ها برایم امکان‌پذیر شد، به طوری که هشتاد در صد از کاری که

در جلد اول فهرست مقالات فارسی انجام شد براساس آن مجموعه‌ای بود که از این گوشه و آن گوشه برای کتابخانه دانشکده حقوق گرد آوردم. ذکر وضع گذشته و دشواری دستیابی به دوره مجله‌ها از این روی است که اهمیت تصمیم تحسین‌انگیز انتشارات اساطیر بیشتر روشن باشد. نخستین مجله‌ای که در ایران تجدید چاپ شد مجله «بهار» (به مدیریت یوسف اعتصام الملک) است. آن را یکی از خویشانش پس از شهریور ۱۳۲۰ در دو جلد منتشر کرد. ولی به جای آنکه مجله را به همان گونه که بوده است به چاپ برساند مقالات و مطالبش را بنا بر سلیقه خود دسته‌بندی، یعنی به ترتیبی نو منظم کرد و آن مجله نام‌آور را به گونه مطلوب خویش منتشر ساخت که «گر تو بینی شناسیش باز». و طبعاً بعضی از نوشته‌های تذکری و اصلاحی و اعلانی چاپ اصلی در این چاپ نو دیده نمی‌شود. زیرا از چاپ کردن برگ‌های مربوط به پشت جلد‌ها خودداری شده است. این روش نادرست در تجدید چاپ جلد اول مجله پیمان هم دیده می‌شود (چاپ تهران، ۱۳۸۰).

پس از آن مجله‌های یادگار (پنج سال) و ایرانشهر (چهار سال) تجدید چاپ شد. در این تجدید چاپها ناشر بدون اعتنا به اهمیت پشت جلد‌های هر شماره از بازچاپی آن اوراق مطلب‌دار پرهیز کرد، در حالی که بر آنها نوشته‌ها و یادداشت‌هایی هست که برای تاریخ مجله و تاریخ فرهنگی فایده بخش است. اما در تجدید چاپ آینده (چهار سال) صفحات مربوط به جلد هر شماره آن چنانکه در اصل بوده، آمده است.

از دیگر مجله‌های معتبر و اساسی کاوه، یغما، سخن (هشت سال اول آن)، ارمغان (پنج سال آن)، محیط، گنجینه فنون (توسط ناشران مختلف) چاپ نوین شده و به دسترس تازه‌جویان رسیده است.

ژوئیه ۱۳۸۰
شورشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

***

در مجموعه «گنجینه نشریات ادواری فارسی» آنچه به چاپ می‌رسد تجدید چاپی خواهد بود همانند با چاپ نخستین مجله به همان وضعی که بوده است. هیچ گونه دستکاری در آنها نخواهد شد. اما برای آن که بهره‌بری از آنها آسان باشد اگر مجله‌ای فهرست سالانه نداشته باشد، فهرست نام نویسندگان و در صورت لزوم فهرست موضوعی تنظیم و بر مجله افزوده خواهد شد.

نشریات ادواری جدی ایران به چند گونه انتشار یافته است:

۱. آنها که صاحب امتیاز داشته و در ایران (تهران و بعضی از شهرها: مشهد، تبریز، رشت، اصفهان، شیراز) منتشر شده‌اند، خواه در چندین دوره مانند یغما و ارمغان و سخن و خواه یکی دو سال، و یا فقط در دو سه شماره.

تقدم

زیر نظر
احمد و عبد الرحمن فرامرزی

به ایستام
مجله اکبریم جسبرزه دار

۲۰۳

زیر نظر
ایرج انصار، علی اشرف صادقی، کامران فانی
نید فرید قاسمی، جمشید کیان فر

با سپاس
از مساعدت عالی
حسن فرامرزی

۲۴۱

۲. آنها که توسط وزارتخانه‌ها، دوائر و مؤسسات دولتی از جمله دانشگاهها به چاپ رسیده‌اند.
۳. آنها که توسط ایرانیان در خارج از کشور منتشر شده‌اند، مانند کاوه، ایرانشهر، فرنگستان، علم و هنر، سودمند، پارس.
۴. آنها که به زبان فارسی در کشورهای افغانستان (کابل، آریانا، ادب، عرفان و...) و هندوستان (ایندو ایرانیکا) به چاپ رسیده.
۵. آنها که توسط مؤسسات خارجی، خواه در ایران و خواه خارج چاپ شده، مانند روزگار نو (لندن)، پیام نو و پیام نوین، ایران و آمریکا در تهران.

***

نشریات ادواری مربوط به هر یک از دوره‌ها، یادگار پایدار فرهنگی از روزگار نشر آنهاست، زیرا آنها همیشه جای ارائه تازه‌های دانشی و پژوهشی بوده‌اند. اینک که بر تعداد کتابخانه‌ها، دانشگاهها و مراکز پژوهشی افزوده شده است ضرورت دارد که این گونه دستمایه‌های بررسی و پژوهشی تجدید چاپ شوند و به آسانی در دسترس همه جویندگان باشند. امید است که انتشارات اساطیر از سپردن این راه دشوار و دراز باز نماند.

بهار ۱۳۸۳